

**AZ EURÓPAI BIZTONSÁGI
ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI
SZERVEZET (EBESZ)
[KORÁBBAN EURÓPAI BIZTONSÁGI
ÉS EGYÜTTMŰKÖDÉSI ÉRTEKEZLET (EBEÉ)]
KERETÉBEN ELFOGADOTT
DOKUMENTUMOK**

HELSINKI ZÁRÓOKMÁNY¹ (szemelvények)

Az európai biztonsággal összefüggő kérdések

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten résztvevő államok,

megegyezve azt a célkitűzésüket, hogy elősegítik egymás között a jobb kapcsolatok kialakulását és biztosítják azokat a feltételeket, amelyek között népeik valódi és tartós békében élhetnek, és biztonságukat nem veszélyezteti semmilyen fenyegetés vagy merénylet;

abban a meggyőződésben, hogy erőfeszítéseket kell tenniük az enyhülés, egy-szersmind állandó és egyre életerősebb, átfogóbb és egyetemes méretű folyamattá tétele érdekében, továbbá, hogy az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet eredményeinek megvalósítása az egyik legnagyobb hozzájárulás lesz e folyamathoz;

úgy véelve, hogy a népek közötti szolidaritás, valamint a résztvevő államoknak az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezleten kitűzött célok elérésére irányuló közös törekvése egymás között minden területen jobb és szorosabb kapcsolatok fejlesztéséhez, és ily módon a múltbeli kapcsolataik jellegéből fakadó szembenállás leküzdéséhez, és jobb kölcsönös megértéséhez kell hogy vezessen;

emlékezve közös történelmünkre és elismerve, hogy a hagyományaikban és értékeikben meglévő közös elemek segíthetik őket kapcsolataik fejlesztésében, és attól az óhajtól áthatva, hogy teljes mértékben figyelembe véve álláspontjaik és nézeteik sajátosságát és különbözőségét, felkutassák a bizalmatlanság leküzdése és a bizalom növelése, az őket megosztó problémák megoldása és az emberiség javát szolgáló együttműködés érdekében teendő erőfeszítéseik egybehangolásának lehetőségeit;

elismerve, hogy az európai biztonság oszthatatlan, valamint, hogy közös érdekük az együttműködés fejlesztése egész Európában és egymás között, továbbá kifejezve azt a szándékukat, hogy ennek megfelelően erőfeszítéseket tegyenek;

elismerve, hogy az európai béke és biztonság szorosan összefügg az egész világ békéjével és biztonságával, és annak tudatában, hogy mindegyiküknek hozzá kell járulnia a nemzetközi béke és biztonság megszilárdításához és valamennyi nép alapvető jogainak, gazdasági és társadalmi haladásának és boldogulásának előmozdításához; elfogadták a következőket:

¹ A dokumentumot az EBEÉ-ben résztvevő államok állam- és kormányfői 1975. augusztus 1-jén fogadták el Helsinkiben.

VII. Az emberi jogok és az alapvető szabadságok tiszteltben tartása...

[...]

A résztvevő államok, melyeknek területén nemzeti kisebbségek vannak, tiszteltben tartják az ilyen kisebbségekhez tartozó személyek jogát a törvény előtti egyenlőségre, maradéktalanul biztosítják számukra azt a lehetőséget, hogy ténylegesen élhessenek az emberi jogokkal és az alapvető szabadságjogokkal, és ily módon védelmezik a nemzeti kisebbségek törvényes érdekeit ezen a téren.

A résztvevő államok elismerik, hogy az emberi jogok és az alapvető szabadságok egyetemes jelentőségűek, hogy tiszteltben tartásuk lényeges tényezője a békének, az igazságosságnak és a jólétnek, amire szükség van mind az egymás közötti, mind pedig az összes többi állammal való baráti kapcsolatok és együttműködés fejlesztésének biztosításához.

[...]

VIII. A népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga

A résztvevő államok tiszteltben tartják a népek egyenjogúságát és önrendelkezési jogát, mindenkor összhangban cselekedve az Egyesült Nemzetek Szervezete Alapokmányának céljaival és elveivel, valamint a nemzetközi jog vonatkozó szabályai-val, beleértve azokat, amelyek az államok területi épségére vonatkoznak.

A népek egyenjogúsága és önrendelkezési joga elvének értelmében valamennyi népnek mindenkor joga van ahhoz, hogy teljesen szabadon, bármikor és belátás szerint, külső beavatkozás nélkül határozza meg belső és külső politikai státusát és belátása szerint valósítsa meg politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődését.

A résztvevő államok megerősítik, hogy a népek egyenjogúságának és önrendelkezési jogának tiszteltben tartása és hatékony megvalósulása egyetemes jelentőségű mind az egymás közötti, mind az összes állammal való baráti kapcsolatok fejlesztésében; úgyszintén emlékeztetnek annak fontosságára, hogy kizárják ezen elv megszegésének bármely formáját.

[...]

Együtműködés humanitárius és egyéb területeken

[...]

3. Kulturális együttműködés és csere

Nemzeti kisebbségek vagy regionális kultúrák

A résztvevő államok elismerve, hogy a nemzeti kisebbségek vagy a regionális kultúrák hozzájárulhatnak együttműködésükhöz a kultúra különböző területein, kifejezik azt a szándékukat, hogy elősegítsék ezt a hozzájárulást; amennyiben területükön ilyen kisebbségek vagy kultúrák léteznek, figyelembe véve ezek tagjainak jogos érdekeit.

[...]

A BÉCSI TALÁLKOZÓ ZÁRÓDOKUMENTUMA¹ (szemelvények)

Az európai biztonsággal összefüggő kérdések

[...]

ELVEK

18. A résztvevő államok lankadatlan erőfeszítéseket tesznek a Helsinkii Záróokmány és a Madridi Záróokmány² nemzeti kisebbségekre vonatkozó rendelkezései végrehajtásáért. Megtesznek minden szükséges jogszabályi, államigazgatási, bírói és más intézkedéseket, és alkalmazzák az idevágó nemzetközi jogi dokumentumokat, amennyiben azok rájuk vonatkoznak, hogy biztosítsák a területükön élő nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek emberi jogainak és alapvető szabadságainak a védelmét. Tartózkodnak az ilyen személyekkel szembeni bármilyen hátrányos megkülönböztetéstől, és hozzájárulnak azok jogi érdekei, törekvései megvalósulásához az emberi jogok és az alapvető szabadságok területén.

19. Védelmelik a területükön élő nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását, s megteremtik a feltételeket annak előmozdításához. Tiszteletben tartják az ilyen kisebbségekhez tartozó személyek szabad joggyakorlását, s biztosítják a másokkal való teljes egyenlőségüket.

[...]

¹ A dokumentumot 1989. január 15-én fogadták el Bécsben.

² Az 1983. szeptember 9-én elfogadott Madridi Záróokmány kimondja a tagállamok „(...) hangsúlyozzák, hogy fontos a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogai tiszteletben tartásának és tényleges élvezetének folyamatos fejlődése éppúgy, mint az, hogy a Záróokmányban foglalt jogos érdekeik védelme biztosítva legyen”.

PÁRIZSI CHARTA EGY ÚJ EURÓPÁÉRT¹ (szemelvények)

[...]

Az emberi jogok, a demokrácia és a jogállamiság

Megerősítjük, hogy a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitása védelmet élvez és a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek – hátrányos megkülönböztetéstől mentesen és a törvény előtti teljes egyenlőség alapján – joguk van szabadon kifejezni, megőrizni és fejleszteni ezt az identitást.

[...]

A résztvevő államok közötti baráti kapcsolatok

[...]

Megerősítjük a népek egyenjogúságát és önrendelkezési jogát az Egyesült Nemzetek Alapokmányával és a nemzetközi jog vonatkozó normáival összhangban, beleértve az államok területi épségét érintőeket.

[...]

Emberi dimenzió

[...]

A nemzeti kisebbségek társadalmaink életéhez történő gazdag hozzájárulása előmozdításának szándékával vállaljuk, hogy tovább javítjuk helyzetüket. Megerősítjük mély meggyőződésünket, hogy a népeink közötti baráti kapcsolatok, valamint a béke, az igazságosság, a stabilitás és a demokrácia megköveteli a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának védelmét, és ezen identitás előmozdítása feltételeinek megteremtését. Kijelentjük, hogy a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos kérdések csak demokratikus politikai keretekben oldhatók meg kielégítően. Elismerjük továbbá, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogait az egyetemes emberi jogok részeként teljes mértékben tiszteletben kell tartani. Tudatában az erőteljesebb együttműködés és a nemzeti kisebbségek jobb védel-

¹ Fordította Császár Ivett. A dokumentumot 1990. november 21-én fogadták el.

me sűrgető szükségességének elhatározzuk, hogy szakértői találkozót hívunk össze, mely Genfben tartandó 1991. július 1-jétől 9-éig.

Kifejezzük eltökéltségünket, hogy harcolunk a faji és etnikai gyűlölet, az antiszemitizmus, az idegengyűlölet és a bárkivel szembeni hátrányos megkülönböztetés valamennyi formája, valamint a vallási és ideológiai alapon történő üldöztetés ellen.

[...]

AZ EBEÉ EMBERI DIMENZIÓVAL FOGLALKOZÓ
KOPPENHÁGAI TALÁLKOZÓJÁNAK DOKUMENTUMA
(KOPPENHÁGAI DOKUMENTUM)¹
(szemelvények)

[...]

IV

30. A résztvevő államok elismerik, hogy a nemzeti kisebbségekre vonatkozó kérdések csak a jogállamiságon és a működő független bírósági rendszeren alapuló demokratikus politikai keretben oldhatók meg kielégítően. Ez a keret teljes körű tiszteletet biztosít az emberi jogok és alapvető szabadságok, az állampolgárok egyenlő jogai és státusza jogos érdekeik és törekvéseik, a politikai pluralizmus és a társadalmi tolerancia szabad kifejezése valamint azon jogi szabályok végrehajtása iránt, amelyek hatékonyan korlátozzák a kormányzati hatalommal való visszaélést.

Továbbá elismerik a nem-kormányzati szervezetek, beleértve a politikai pártok, szakszervezetek, emberi jogi szervezetek és vallási csoportok fontos szerepét a tolerancia, a kulturális sokféleség előmozdításában és a nemzeti kisebbségekre vonatkozó kérdések megoldásában.

Továbbá megerősítik, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak tiszteletben tartása – az egyetemesen elismert emberi jogok részeként – fontos tényező a résztvevő államokban a béke, az igazságosság, a stabilitás és a demokrácia szempontjából.

31. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van emberi jogaik és alapvető szabadságaik teljes körű és hatékony gyakorlásához bármilyen hátrányos megkülönböztetés nélkül és a törvény előtti teljes egyenlőségben.

A résztvevő államok – ahol szükséges – külön intézkedéseket fogadnak el a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek az emberi jogok és alapvető szabadságok gyakorlása és élvezete terén a többi állampolgárral való teljes körű egyenlősége biztosítása céljából.

32. A nemzeti kisebbségekhez tartozás a személy egyéni választása, s az egyén ilyen választásából semmilyen hátránya nem származhat.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek joguk van arra, hogy szabadon kifejezzék, megőrizték és fejlesszék etnikai, kulturális, nyelvi vagy vallási identitásukat, hogy az akaratuk elleni minden asszimilációs kísérlettől mentesen fenntartsák és fejlesszék kultúrájukat minden tekintetben. Joguk van különösen:

32. 1. anyanyelvüket a magán- és a közéletben szabadon használni;

¹ Fordította Császár Ivett. A dokumentumot 1990. június 29-én fogadták el Kopenhágában.

32. 2. saját oktatási, kulturális és vallási intézményeik, szervezeteik és egyesületeik felállításához és fenntartásához, amelyek a nemzeti jogszabályaikkal összhangban önkéntes pénzügyi és egyéb hozzájárulásokra, valamint köztámogatásra tarthatnak igényt;

32. 3. vallásuk hirdetéséhez és gyakorlásához, beleértve a vallási anyagok megszerzését, birtoklását és használatát, valamint hogy vallásos oktatási tevékenységeket anyanyelvükön folytassák;

32. 4. akadálytalan kapcsolatok kiépítéséhez és fenntartásához az országon belül egymás között, valamint a határokon túl más országok állampolgáraival, akikkel közös etnikai vagy nemzeti származásban, kulturális örökségben vagy vallási hitükben osztoznak;

32. 5. az információterjesztéshez, az információhoz jutáshoz és az információcserehez anyanyelvükön;

32. 6. országaikon belül szervezetek és egyesületek alakításához és fenntartásához, valamint a nem-kormányközi nemzetközi szervezetekben való részvételhez.

A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogait egyénileg vagy csoportjuk más tagjaival közösségben gyakorolhatják és élvezhetik. A nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek semmilyen hátrányuk nem származhat valamely ilyen jog gyakorlása vagy nem-gyakorlása miatt.

33. A résztvevő államok védik a területükön élő nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását és megteremtik ezen identitás előmozdításának feltételeit. Ebből a célból megteszik a szükséges intézkedéseket a megfelelő tanácskozások után, beleértve az ilyen kisebbségek szervezeteivel vagy egyesületeivel való kapcsolatokat, minden állam döntéshozatali eljárásainak megfelelően.

Bármely ilyen intézkedésnek összhangban kell lennie az érintett résztvevő állam többi állampolgárának tekintetében az egyenlőség és a hátrányos megkülönböztetés tilalmának elveivel.

34. A résztvevő államok arra törekednek, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek megfelelő lehetőségük legyen az anyanyelvük oktatására illetve az anyanyelvükön történő oktatásra – függetlenül az érintett állam hivatalos nyelve vagy nyelvei megtanulásának szükségességétől –, valamint – ahol lehetséges és szükséges – anyanyelvük közhatalmi szervek előtti használatára az alkalmazandó nemzeti jogszabályokkal összhangban.

Az oktatási intézményekben a történelem és kultúra tanítása szempontjából figyelembe veszik a nemzeti kisebbségek történelmét és kultúráját is.

35. A résztvevő államok tiszteletben tartják a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogát a közügyekben való hatékony részvételhez, beleértve az ilyen kisebbségek identitásának védelmére és előmozdítására vonatkozó ügyekben való részvételt.

A résztvevő államok tudomásul veszik egyes nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásának védelme és feltételeinek megteremtése érdekében vállalt azon erőfeszítéseket, amelyek e célok elérésének egyik lehetséges eszkö-

zeként az ilyen kisebbségek speciális történelmi és területi körülményeinek megfelelő helyi vagy autonóm közigazgatás megteremtését célozzák, az érintett állam politikájának megfelelően.

36. A résztvevő államok elismerik a közöttük egyre kiteljesedő konstruktív együttműködés különös fontosságát a nemzeti kisebbségekre vonatkozó kérdésekben. Az ilyen együttműködés arra törekszik, hogy előmozdítsa a kölcsönös megértést és bizalmat, a baráti és jószomszédi kapcsolatokat, a nemzetközi békét, biztonságot és igazságosságot.

Minden résztvevő állam előmozdítja a kölcsönös tisztelet, megértés, együttműködés és szolidaritás légkörét a területén élő személyek között etnikai vagy nemzeti származás vagy vallás szerinti különbségtétel nélkül, valamint ösztönzi a problémáknak a jogállamiság elvein alapuló párbeszéd általi megoldását.

37. Ezen kötelezettségek egyike sem értelmezhető úgy, hogy az jogot adna az ENSZ Alapokmánya céljaival és elveivel, egyéb nemzetközi jogi kötelezettségekkel vagy a Záróokmány rendelkezéseivel ellentétes tevékenységben való részvételre vagy ilyen cselekmény végrehajtására, beleértve az államok területi integritásának elvét is.

38. A résztvevő államok a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelmére és előmozdítására irányuló erőfeszítéseik során teljes körűen tiszteletben tartják kötelezettségvállalásaikat a létező emberi jogi egyezmények és egyéb idevágó nemzetközi okmányok alapján és megfontolják a megfelelő egyezményekhez történő csatlakozást, ha még nem tették volna meg, beleértve az egyének panaszjogáról rendelkezőket is.

39. A résztvevő államok szorosan együttműködnek azokban az illetékes nemzetközi szervezetekben, amelyeknek tagjai, beleértve az Egyesült Nemzeteket és az esettől függően az Európa Tanácsot, szem előtt tartva azoknak a nemzeti kisebbségekre vonatkozó kérdések tekintetében folyamatban lévő munkájukat.

Megvizsgálják egy szakértői tanácskozás összehívását a nemzeti kisebbségek kérdésének gondos megvitatása céljából.

40. A résztvevő államok világosan és egyöntetűen elítélik a totalitarizmust, a faji és etnikai gyűlöletet, az antiszemitizmust, az idegengyűlöletet és a hátrányos megkülönböztetést bárki ellen is irányuljon, valamint a vallási és ideológiai alapon történő üldözést. Ebben az összefüggésben elismerik a roma népesség (cigányok) sajátos problémáit is.

Kinyilvánítják határozott szándékukat, hogy növelik az ezen jelenségek minden formája ellen irányuló erőfeszítéseket, s ezért:

40.1. hatékony intézkedéseket tesznek, beleértve az olyan alkotmányos rendszereknek és nemzetközi kötelezettségeiknek megfelelő törvények elfogadását, amelyek szükségesek lehetnek, hogy védelmet biztosítsanak a személyek vagy csoportok elleni – nemzeti, faji, etnikai vagy vallási hátrányos megkülönböztetésen, ellenségeségen vagy gyűlöleten alapuló, beleértve az antiszemitizmust is – erőszakra történő felbujtást jelentő bármely cselekmény ellen;

40. 2. elkötelezik magukat, hogy megfelelő és arányos intézkedéseket tesznek azon személyek vagy csoportok, valamint tulajdonuk védelmére, amelyek faji, etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitásuk miatt hátrányos megkülönböztetés, el-lenségeskedés vagy erőszakkal való fenyegetésének vagy ilyen cselekményeknek vannak kitéve;

40. 3. alkotmányos rendszerüknek megfelelően hatékony intézkedéseket tesznek nemzeti, regionális és helyi szinten, hogy előmozdítsák a megértést és a toleranciát, különösen az oktatás, kultúra és tájékoztatás terén;

40. 4. arra törekednek, hogy biztosítsák, az oktatási célok magukban foglalják a faji előítélet és gyűlölet problémájára, valamint a különböző civilizációk és kultúrák tiszteletének fejlesztésére fordítandó különleges figyelmet;

40. 5. elismerik az egyén hatékony jogorvoslatokhoz való jogát és erőfeszítéseket tesznek nemzeti törvényhozásukkal összhangban az érdekelt személyek és csoportok azon jogának elismerésére, hogy bármely hátrányos megkülönböztetési cselekmény ellen, beleértve a faji jellegű és az idegengyűlöleten alapuló cselekményeket, panaszt kezdeményezzenek és az ilyen panaszt támogassák;

40. 6. megfontolják a csatlakozást, amennyiben ezt még nem tették meg, azon nemzetközi okmányokhoz, amelyek a hátrányos megkülönböztetés problémájára irányulnak, valamint biztosítják az ezekben foglalt kötelezettségek teljes körű teljesítését, beleértve az időszaki jelentések előterjesztésére vonatkozókat is;

40. 7. megfontolják továbbá azon nemzetközi mechanizmusok elfogadását is, amelyek az államok és egyének számára megengedik a hátrányos megkülönböztetéssel kapcsolatos bejelentések nemzetközi szervek elé terjesztését.

[...]

AZ 1992. ÉVI HELSINKI DOKUMENTUM
„A VÁLTOZÁS KIHÍVÁSAI” II. HELSINKI DÖNTÉS¹
(szemelvények)

[...]

II. Az EBEÉ Nemzeti Kisebbségi Főbiztosa

1. A részt vevő államok elhatározzák, hogy létrehozzák a Nemzeti Kisebbségi Főbiztos posztját.

Mandátum

2. A Főbiztos a Vezető Tisztségviselők Bizottsága (VTB)² védnöksége alatt tevékenykedik, és így a konfliktusok lehető legkorábbi szakaszukban való megelőzésének eszköze lesz.

3. A Főbiztos „korai riasztást” ad, és szükség szerint a lehető legkorábbi szakaszban „korai intézkedéseket” tesz olyan, a nemzeti kisebbségeket érintő feszültségekkel kapcsolatos ügyekben, melyek még nem léptek túl az korai riasztás szakaszán, de amelyek a Főbiztos megítélése szerint az EBEÉ-térségen belül a békét, stabilitást vagy a részt vevő államok kapcsolatait veszélyeztető konfliktussá fejlődhetnek, s ezért a Tanács vagy a VTB figyelmét igénylik és fellépését teszik szükségessé.

4. Az EBEÉ-elvekre és kötelezettségekre épülő mandátumán belül a Főbiztos bizalmas jelleggel és a feszültségekben közvetlenül érintett valamennyi féltől függetlenül fog tevékenykedni.

5. A Főbiztos

5. a) Csak abban az esetben foglalkozik azon államon belüli nemzeti kisebbségi ügyekkel, amelynek a Főbiztos állampolgára vagy amelyben állandó lakhellyel rendelkezik, illetve amely olyan nemzeti kisebbséggel kapcsolatos, amelyhez a Főbiztos tartozik, ha valamennyi közvetlenül érintett fél, beleértve az érintett államot, abba beegyezik.

5. b) Nem foglalkozik nemzeti kisebbségi ügyekkel olyan helyzetekben, amelyek szervezett terror cselekményekkel járnak.

5. c) Nem foglalkozik az EBEÉ-elveknek egy nemzeti kisebbséghez tartozó személyt érintő megsértésével sem.

6. Egy adott helyzet vizsgálatakor a Főbiztos teljes mértékben figyelembe veszi a demokratikus és a helyzet megoldására alkalmazható nemzetközi eszközök hozzáférhetőségét, valamint ezeknek az érintett felek által való alkalmazását.

¹ Fordította Császár Ivett. A dokumentumot 1992. július 10-én fogadták el, Helsinkiben.

² Committee of Senior Officials.

7. Amennyiben egy adott nemzeti kisebbségi ügyre már felhívták a VTB figyelmét, a Főbiztos bevonásához a VTB felkérésére és külön mandátumára van szükség.

Profil, kinevezés, támogatás

8. A Főbiztosnak egy olyan, hosszú ideje megfelelő tapasztalatokkal rendelkező, kiemelkedő nemzetközi személyiségnek kell lennie, akitől elvárható, hogy hivatását részrehajlás nélkül látja el.

9. A Főbiztost a VTB ajánlása alapján a Tanács konszenzussal nevezi ki, három évre, amely megbízatás csak egy további hároméves időszakra hosszabbítható meg.

10. A Főbiztos igénybe veszi a varsói ODIHR³ infrastruktúráját, és különösen a nemzeti kisebbségi kérdések valamennyi területére vonatkozóan a ODIHR rendelkezésére álló információkat.

Korai riasztás

11. A Főbiztos

11. a) a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatban információkat gyűjt és kap az alább részletezett forrásokból (lásd a Melléklet (23)–(25) bekezdéseit);

11. b) a lehető legkorábbi szakaszban számba veszi a közvetlenül érintett felek szerepét, a feszültség és az azzal kapcsolatos legújabb fejlemények természetét, és ahol lehet a feszültség lehetséges hatását az EBEÉ-térség békéjére és stabilitására;

11. c) ebből a célból a (17) bekezdés és a Melléklet (27)–(30) bekezdései értelmében késznek kell lennie bármely résztvevő állam felkeresésére és a személyes kapcsolattartásra – figyelemmel a (25) bekezdés rendelkezéseire – a közvetlenül érintett felekkel, hogy első kézből szerezzon információt a nemzeti kisebbségek helyzetéről.

12. Egy résztvevő államban tett látogatása során a Főbiztos, miközben az összes közvetlenül érintett féltől első kézből származó információt gyűjt, megvitathatja a felekkel a kérdéseket, és szükség esetén elősegítheti köztük a párbeszédet, a bizalmat és az együttműködést.

A korai riasztással kapcsolatos rendelkezés

13. Amennyiben a megfelelő felekkel való információcsere és kapcsolatok alapján a Főbiztos arra a következtetésre jut, hogy egy konfliktus lehetőségének prima facie fenn áll a kockázata (ahogy a (3) bekezdésben szerepel), akkor korai riasztást tehet, melyet a Soros Elnök azonnal továbbít a VTB-nek.

14. A Soros Elnök ezt a korai riasztást a VTB soron következő ülésének napirendjére tűzi. Amennyiben egy állam úgy véli, hogy az adott korai riasztás azonnali konzultációt igényel, akkor kezdeményezheti a Tanácsnak a Berliini Találkozó záródokumentuma 2. Függelékében ('sürgősségi mechanizmus') foglalt eljárás alkalmazását.

³ Office for Democratic Institutions and Human Rights – Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Irodája. A szövegben meghagytuk az általánosan használt angol rövidítést: ODIHR.

15. A Főbiztos a VTB- nek magyarázatot ad azokról az okokról, amelyek alapján az korai riasztást megtette.

Sürgős intézkedések

16. A Főbiztos ajánlást tehet arra, hogy felhatalmazást kapjon további kapcsolat-felvételek kialakítására és szorosabb egyeztetés megkezdésére az érintett felekkel, a lehetséges megoldások érdekében, a VTB által elfogadandó mandátumnak megfelelően. A VTB ennek megfelelő döntést hozhat.

Elszámolási kötelezettség

17. A Főbiztos konzultál a Soros Elnökkel mielőtt egy résztvevő államba indulna, hogy a nemzeti kisebbségeket érintő feszültséggel foglalkozzon.

A Soros Elnök bizalmasan konzultál az érintett részt vevő állammal (államokkal), és konzultálhat szélesebb körben is.

18. A résztvevő államban tett látogatása után a Főbiztos szigorúan bizalmas jelentéseket készít a Soros Elnök számára az adott kérdésben kifejtett tevékenysége tapasztalatairól és eredményeiről.

19. Egy adott ügyben történt közbelépésének befejezése után a Főbiztos jelentést tesz a Soros Elnöknek a tapasztaltakról, ez eredményekről és következtetésekről. Egy hónapon belül a Soros Elnök bizalmasan konzultál a tapasztaltakról, az eredményekről és a következtetésekről az érintett részt vevő állammal (államokkal), és konzultálhat szélesebb körben is.

Ezután a jelentés, az esetleges megjegyzésekkel együtt a VTB elé kerül.

20. Ha a Főbiztos megítélése szerint a helyzet konfliktusba torkollik, vagy ha a Főbiztos úgy látja, hogy cselekvési lehetőségei kimerültek, akkor a Soros Elnökön keresztül tájékoztatja erről a VTB-t.

21. Amennyiben a VTB megkezdi egy adott ügy vizsgálatát, a Főbiztos tájékoztatást és – kérés esetén – tanácsot ad a VTB-nek, vagy bármilyen intézménynek vagy szervezetnek, amelyet a VTB e Dokumentum III. fejezetének rendelkezése alapján felkérhet, hogy az adott feszültséggel vagy konfliktussal kapcsolatban lépéseket tegyen.

22. A VTB felkérésére, mandátuma alapján, a titoktartási követelményének figyelembevételével, a Főbiztos tájékoztatja tevékenységéről az emberi dimenziót érintő kérdésekkel foglalkozó EBEÉ végrehajtási találkozókat.

MELLÉKLET

A nemzeti kisebbségi ügyekkel kapcsolatos információk forrásai

23. A Főbiztos

23(a) információt gyűjthet és kaphat a nemzeti kisebbségek helyzetéről és az abban érintett felek szerepéről bármilyen forrásból, beleértve a sajtót és a 25. bekezdésben foglaltak kivételével a nem kormányzati szervezeteket;

23(b) külön jelentéseket kaphat a konfliktusban közvetlenül érintett felektől a nemzeti kisebbségi kérdésekkel kapcsolatos fejleményekről. Ezek lehetnek jelentések a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos és más, a nemzeti kisebbségi kérdésekkel kapcsolatos EBEÉ-kötelezettségek megsértéséről.

24. A Főbiztoshoz címzett külön jelentéseknek az alábbi követelményeknek kell megfelelniük: – azokat írásban kell benyújtani a Főbiztosnak – ebben a minőségében – címezve, teljes névalírással és címmel ellátva; – tartalmazniuk kell azon fejlemények tényszerű leírását, melyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek helyzetével és az érintett felek szerepével kapcsolatosak, és a közelmúltban, általában 12 hónapnál nem régebben történtek. A jelentések csak kellően megalapozott információkat tartalmazhatnak.

25. A Főbiztos nem tart kapcsolatot és nem fogad el közléseket egyetlen olyan személytől vagy szervezettől sem, amely terrorcselekményeket hajt végre vagy nyilvánosan támogatja a terrorizmust vagy az erőszakot.

A közvetlenül érintett felek

26. A feszültségekben közvetlenül érintett felek, akik külön jelentéssel fordulhatnak a Főbiztoshoz, és akikkel a Főbiztos személyes kapcsolatokat keres a részt vevő államokba tett látogatása során, az alábbiak:

26(a) a résztvevő államok kormányai, beleértve szükség szerint azokat a regionális és helyi hatóságokat, amelyek körzetében nemzeti kisebbségek élnek;

26(b) a nemzeti kisebbségek közvetlenül érintett, illetve a feszültség körzetében lévő szövetségeinek, nem kormányzati szervezeteinek, vallási és más csoportjainak képviselői, akiket a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek felhatalmaznak arra, hogy őket képviseljék.

A Főbiztos utazásának feltételei

27. Tervezett látogatása előtt a Főbiztos az érintett résztvevő állam rendelkezésére bocsátja a látogatás tervezett céljával kapcsolatos konkrét információkat.

Az érintett állam (államok) két héten belül konzultálnak a Főbiztossal a látogatás céljairól, amelyek között szerepelhet a felek közötti párbeszéd, a bizalom és az együttműködés elősegítése. Megérkezése után az érintett állam segíteni fogja a Főbiztos szabad utazását és kapcsolattartását, a 25. bekezdés rendelkezéseinek betartásával.

28. Amennyiben az érintett állam nem engedi meg, hogy a Főbiztos belépjen az országba és szabadon utazzon és kapcsolatokat tartson, a Főbiztos tájékoztatja arról a VTB-t.

29. Az ilyen látogatás során a Főbiztos – a (25) bekezdés rendelkezéseinek betartásával – konzultálhat az érintett felekkel, és bizalmas információkat kaphat bármely közvetlenül érintett személytől, csoporttól vagy szervezettől a Főbiztos által vizsgált kérdésekben. A Főbiztos tiszteletben tartja az információk bizalmas jellegét.

30. A résztvevő államok tartózkodni fognak személyekkel, szervezetekkel vagy intézményekkel szembeni bármilyen lépés megtételétől a Főbiztossal való kapcsolatai miatt.

A Főbiztos és a szakértők bevonása

31. A Főbiztos dönthet úgy, hogy legfeljebb három szakember segítségét kéri, akik megfelelő szakértelemmel rendelkeznek olyan speciális ügyekben, amelyekben gyors, különleges vizsgálatra és tanácsra van szükség.

32. Amikor a Főbiztos szakértők bevonásáról dönt, pontosan meghatározott mandátumot és időkeretet állapít meg a szakértők tevékenységére.

33. A szakértők csak a Főbiztossal egyidőben tesznek látogatást egy résztvevő államban. Mandátumuk a Főbiztos mandátumának szerves része, és utazásukra is ugyanazokat a feltételek alkalmazandók.

34. A szakértők a tőlük kért tanácsokat és ajánlásokat bizalmasan nyújtják be a Főbiztosnak, aki felelősséggel tartozik a szakértők tevékenységéért és jelentéseiért, eldönti, hogy a tanácsokat és ajánlásokat eljuttatják-e, és ha igen, milyen formában az érintett feleknek. E tanácsok és ajánlások nem kötelező érvényűek. Amennyiben a Főbiztos úgy dönt, hogy a tanácsokat és ajánlásokat hozzáférhetővé teszi, akkor az érintett államnak (államoknak) lehetőséget adnak arra, hogy azokhoz megjegyzéseket fűzzön.

35. A szakértők a Főbiztos a ODIHR segítségével választja ki a ODIHR-nél, a Moszkvai Találkozó Dokumentumába foglaltak szerint létrehozott szakértői listából.

36. A szakértők közé nem tartozhat az érintett résztvevő állam állampolgára vagy lakosa, vagy bármely olyan személy, akit az érintett állam jelölt ki, vagy bármely olyan szakértő, akivel szemben a résztvevő állam korábban fenntartást jelentett be. A szakértők közé nem tartozhat a résztvevő állam saját állampolgára vagy lakosa, vagy bármely olyan személy, akit az a szakértői listára jelölt, vagy bármely állam több mint egy állampolgára vagy lakosa.

Költségvetés

37. Külön költségvetést határoznak meg a ODIHR-nál, amely biztosítani fogja az utazások és kapcsolattartás megfelelő anyagi és technikai támogatását.

A költségvetést a résztvevő államok finanszírozzák az EBEÉ költségmegosztási táblázatának megfelelően. Ennek részleteit a Pénzügyi Bizottság dolgozza ki és a VTB hagyja jóvá.

[...]

Emberi dimenzió

[...]

Nemzeti Kisebbségek

A résztvevő államok

23. a lehető leghatározottabban megerősítik azon elhatározásukat, hogy valamennyi EBEÉ- kötelezettségüket haladéktalanul és szigorúan teljesítik, beleértve a bécsi találkozó Záródokumentumába, a koppenhágai találkozó Dokumentumába és a genfi Jelentésbe foglalt azon kötelezettségeket, melyek a nemzeti kisebbségeket és az azokhoz tartozó személyek jogait érintik;

24. ebben az összefüggésben fokozott erőfeszítéseket tesznek annak biztosítására, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek az emberi jogokat és az alapvető szabadságokat egyénileg vagy másokkal közösségben szabadon gyakorolhassák, ideértve az egyén azon jogát, hogy – minden egyes állam demokratikus döntéshozatali eljárásával összhangban – országának politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális életében tevékenyen részt vehessen, ideértve a döntéshozatali és konzultatív testületekben való részvételt a nemzeti, a regionális és a helyi szinten, többek között politikai pártokon és szervezeteken keresztül;

25. egy-, két- és többoldalú erőfeszítések révén a további lehetséges eszközök felkutatása mellett kötelezik el magukat az idevonatkozó EBEÉ-kötelezettségek még hatékonyabb teljesítése érdekében, beleértve a nemzeti kisebbségek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitása védelmének és ezen identitás előmozdításához szükséges feltételek megteremtésének kötelezettségét;

26. az EBEÉ-elvek és -kötelezettségek alapján konstruktív módon, békés eszközökkel és az érintett felekkel való párbeszéd révén intézik a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos ügyeket;

27. tartózkodnak az áttelepítéstől és elítélnék minden olyan erőfeszítést, mely erőszakkal vagy az azzal járó fenyegetéssel, személyek áttelepítését kísérli meg, abból a célból, hogy ezzel a területek etnikai összetételét megváltoztassa;

28. Megbízják az ODIHR-t, hogy szervezzen egy EBEÉ Emberi Dimenzió szemináriumot 1993 tavaszára a következő címmel: A nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos esettanulmányok: Pozitív fejlemények.

Őshonos népességek

A résztvevő államok

29. elismerve, hogy az őshonos népességekhez tartozó személyeknek sajátos problémáik lehetnek jogaik gyakorlásában, egyetértenek abban, hogy EBEÉ-kötelezettségeik az emberi jogok és az alapvető szabadságok területén teljes mértékben és hátrányos megkülönböztetés nélkül vonatkoznak ezekre a személyekre.

A tolerancia és a hátrányos megkülönböztetés tilalma

A résztvevő államok

30. Aggodalmukat fejezik ki az intolerancia, hátrányos megkülönböztetés, agresszív nacionalizmus, idegengyűlölet, antiszemitizmus és rasszizmus újkeletű és kirívó megnyilvánulásai miatt és a stabil demokratikus társadalmak létrejöttében és megőrzésében nélkülözhetetlen tolerancia, megértés és együttműködés alapvető szerepét hangsúlyozzák.

31. Megbízják az ODIHR-t, hogy szervezzen egy EBESZ Emberi Dimenzió szemináriumot 1992 őszére a tolerancia témájában.

32. Megfontolják a csatlakozást a Faji alapú hátrányos megkülönböztetés valamennyi formájának kiküszöböléséről szóló Nemzetközi Egyezményhez, amennyiben ezt eddig még nem tették meg.

33. Az alkotmányaik biztosította kereteken belül és a nemzetközi kötelezettségeikkel összhangban megfontolják megfelelő intézkedések hozatalát annak érdekében, hogy területükön minden személynek biztosítsák a faji, etnikai vagy vallási alapú hátrányos megkülönböztetés elleni védelmet, valamint minden személy, beleértve a külföldiek védelmét is bármely ilyen indíttatású erőszakos cselekménnyel szemben. Hovatovább, e tekintetben teljes mértékben kimerítik a hazai jogi eljárásaik adta lehetőségeket, beleértve az életben lévő jogszabályok kikényszerítését.

34. Megfontolják olyan programok kidolgozását, melyek megteremtik a hátrányos megkülönböztetés kiküszöbölésének és a kultúrák közötti megértésnek a feltételeit, melyek az emberi jogi oktatásra, a közvetlenül az embereket érintő akciókra,⁴ a kultúrák közötti képzésre és kutatásra helyezik a hangsúlyt.

35. Ebben az összefüggésben megerősítik olyan programok kidolgozásának a szükségességét, melyek a roma és más, hagyományosan cigányként meghatározott csoporthoz tartozó nemzettársaiknak a problémáival foglalkoznak, továbbá azon feltételek megteremtésének szükségességét, melyek a társadalom életében való teljes szerepvállalás egyenlő esélyéhez nélkülözhetetlenek és megfontolják, hogyan működhetnek közre e célból.

[...]

⁴ Angolul „grass-roots action”.

BUDAPESTI DOKUMENTUM
„EGY ÚJ KOR VALÓDI PARTNERSÉGE FELE”¹
(szemelvények)

[...]

Nemzeti Kisebbségek

21. A résztvevő államok megerősítik abbéli elhatározásukat, hogy előmozdítsák a Záróokmány és a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelmét érintő minden egyéb EBEÉ dokumentum rendelkezéseinek végrehajtását. Elismerik a Nemzeti Kisebbségi Főbiztos munkáját e területen.

22. A résztvevő államok üdvözlik mindazon nemzetközi erőfeszítéseket, melyek a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelmét szolgálják. Megemlítik az Európa Tanácsnak a Nemzeti kisebbségek védelméről szóló Keretegyezményének elfogadását, mely e tekintetben az EBEÉ normákra épül. Hangsúlyozzák – mintegy meghívásként hogy az Egyezmény nyitva áll aláírásra olyan államok számára, melyek nem tagjai az Európa Tanácsnak és megfontolhatják annak a lehetőségnek a megvizsgálását, hogy részesei legyenek az Egyezménynek.

Romák és szintik

23. A résztvevő államok döntenek egy, a roma és szinti kérdésbeni érintkezési pont kitűzéséről az ODIHR² keretein belül. Az ODIHR-nak a következő feladatokat kell ellátnia:

- az információcseréért felelős elszámoló testületként működik a roma és a szinti kérdésekben, beleértve a romák és a szintik irányában tett kötelezettségvállalások végrehajtásáról szóló információkat
- roma és szinti ügyekben előmozdítja a résztvevő államok, nemzetközi szervezetek és intézmények, illetőleg a nem-kormányzati szervek közötti kapcsolatokat
- fenntartja és fejleszti a kapcsolatokat az EBESZ intézmények és más nemzetközi szervezetek és intézmények között ezekben az ügyekben.

¹ Fordította Császár Ivett. A dokumentumot 1994. október 10-én fogadták el Budapesten.

² Office for Democratic Institutions and Human Rights – Demokratikus Intézmények és Emberi Jogok Irodája. A szövegben meghagytuk az általánosan használt angol rövidítést: ODIHR.

E feladatok végrehajtásánál az ODIHR felhasználja a rendelkezésre álló anyagi forrásokat. Örömmel fogadják a roma és szinti szervezetek önkéntes közreműködését.

[...]

24. A résztvevő államok üdvözik más nemzetközi szervezetek és intézmények, főként az Európa Tanács tevékenységét a roma és szinti kérdésben.

[...]

LISSZABONI ZÁRÓOKMÁNY 1996¹ (szemelvények)

[...]

A huszonegyedik századi Európa közös és átfogó
biztonsági modelljéről szóló Lisszaboni Nyilatkozat

[...]

2. Komoly kihívásokkal kell szembe néznünk, de együtt nézünk velük szembe. Ezek érintik az államok biztonságát és szuverenitását, éppúgy, mint társadalmaink stabilitását. Nem minden EBESZ államban tartják tiszteletben az emberi jogokat. Etnikai feszültségek, agresszív nacionalizmus, a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak megsértése, éppúgy, mint a gazdasági átmenet komoly nehézségei fenyegethetik a stabilitást és más államokra is átterjedhetnek.

[...]

A biztonsághoz való fontos hozzájárulásként megerősítjük a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogaira vonatkozó kötelezettségeink teljes mértékű tiszteletben tartását, és végrehajtását. Megerősítjük a Nemzeti Kisebbségi Főbiztossal történő teljes együttműködésre tett szándékunkat. Készek vagyunk eleget tenni bármely résztvevő állam kérésének amely megoldást keres a területén lévő kisebbségi kérdésekre.

[...]

¹ A dokumentumot 1996. december 3-án fogadták el.

EURÓPAI BIZTONSÁGI CHARTA¹ (szemelvények)

[...]

Emberi dimenzió

19. Megerősítjük, hogy az EBESZ átfogó biztonságfogalmának lényegét az emberi jogok és alapvető szabadságok, a demokrácia és a jogállamiság tisztelete képezi. Elkötelezzük magunkat, hogy fellépünk a biztonságot fenyegető veszélyek ellen, így az emberi jogok és alapvető szabadságok megsértése ellen, beleértve a gondolat, a lelkiismeret, a vallás vagy a hit szabadságát, továbbá az intolerancia, az agresszív nacionalizmus, a rasszizmus, a sovinizmus, az idegengyűlölet és az antiszemitaizmus megnyilvánulásaiival szemben.

A résztvevő államokban, valamint ezen államok között a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak védelme és előmozdítása a demokrácia, a béke, az igazságosság és a stabilitás lényeges tényezője. E tekintetben megerősítjük kötelezettségvállalásainkat, különösen az emberi dimenzióval foglalkozó, 1990-es Koppenhágai Dokumentum idevonatkozó cikkeiben vállaltakat és felidézzük a nemzeti kisebbségekről szóló 1991-es genfi szakértői találkozó jelentését.

Az emberi jogok, beleértve a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek jogainak teljes tiszteletben tartása egy önmagában is fontos cél, ám ez nem áthatja alá a területi integritást és szuverenitást, ellenkezőleg, erősítenie kell azokat. Az autonómia különböző formái, csakúgy mint a fent említett dokumentumokban körvonalazott egyéb megközelítések, melyek az EBESZ-elvekkkel összhangban állnak, fenntartják és elősegítik egy létező állam nemzeti kisebbségeinek etnikai, kulturális, nyelvi és vallási identitását. A kisebbségekkel szemben alkalmazott erőszakot elítéljük. Megígérjük, hogy lépéseket teszünk annak érdekében, hogy előmozdítsuk a toleranciát és plurális társadalmakat építsünk fel, ahol minden egyes személy, etnikai származásra való tekintet nélkül, teljes esélyegyenlőséget élvez. Hangsúlyozzuk, hogy a nemzeti kisebbségek problémái csak a jogállamiságon alapuló demokratikus politikai keretek között oldhatók meg kielégítően.

Megerősítjük annak elismerését, hogy mindenkinek joga van nemzetiségéhez, és senkit sem szabad attól önkényesen megfosztani. Elkötelezzük magunkat amellyel, hogy folytatjuk erőfeszítéseinket annak biztosításáért, hogy mindenki gyakorolhassa ezt a jogát. Ugyancsak elkötelezzük magunkat a hontalan személyek nemzetközi védelmének elősegítése mellett.

¹ Fordította Császár Ivett. A Chartát Isztambulban 1999. november 18-án fogadták el.

20. Elismerjük, hogy a romák és a szintik különleges nehézségekkel állnak szemben és hatékony intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy a roma és szinti csoportokhoz tartozó személyek, összhangban az EBESZ-kötelezettségekkel, teljes esélyegyenlőséget élvezzenek. Növeljük erőfeszítéseinket annak érdekében, hogy a romák és a szintik teljes és egyenlő szerepet játszhassanak társadalmunkban és hogy megszűnjék a velük szembeni hátrányos megkülönböztetés.

[...]

22. Az etnikai tisztogatás és a tömeges kitelepítés mindenféle politikáját elutasítjuk. Megerősítjük abbéli elkötelezettségeinket, hogy tiszteletben tartjuk a menedékkeresők jogát és biztosítjuk a menekültek nemzetközi védelmét, az 1951-es A menekültek jogállásáról szóló Egyezmény és az ahhoz 1967-ben csatolt Jegyzőkönyv szerint, valamint lehetővé tesszük a menekültek és az országon belül elhurcolt személyek méltóságteljes és biztonságos visszatérését.

Konfliktusok idején a polgári lakosság védelmének érdekében feltárjuk a nemzetközi humanitárius jog alkalmazásának lehetőségeit.

[...]